

VERANTWOORDING MOTIES TEKORTEN SOCIAAL DOMEIN/BUIG
BIJLAGE 1 bij ledenbrief Verantwoording moties sociaal domein, inclusief voorstellen ten behoeve van een Fonds tekortgemeenten

In de ALV van 14 juni 2017 zijn twee moties ingediend, één over de tekorten in het sociaal domein en één over de financiering van de BUIG. De ALV heeft deze moties aangenomen.

1. De strekking van de motie tekorten sociaal domein:

- De VNG pleit bij het huidige kabinet voor een transformatiefonds bovenop het macrobudget voor een periode van vier jaar om gemeenten met een tekort meer tijd te geven om de transformatie in een realistischer tijdsbestek te kunnen realiseren dan waarop de bezuiniging door het Rijk wordt doorgevoerd;
- De VNG pleit bij het kabinet voor een goede structurele afspraak over indexatie van de budgetten Sociaal Domein, zowel wat betreft de volumegroei als de loon- en prijsbijstelling.

2. De strekking van de motie BUIG:

- Adequate financiering van wettelijke taken is voorwaarde voor een adequate uitvoering door gemeenten;
- De VNG dringt er bij het huidige kabinet op aan het achterstallig (financieel) onderhoud op dit beleidsterrein, in het bijzonder het budget voor de uitvoering van de bijstand, zo spoedig mogelijk ongedaan te maken;
- Adequate financiering van wettelijke taken moet onderdeel zijn van – en voorwaarde voor – een te sluiten bestuursakkoord met een nieuw kabinet.

Het bestuur heeft aangegeven de moties te zien als ondersteuning van de al eerder ingezette lijn. Het afgelopen jaar is hierop geacteerd door in alle relevante ambtelijke en bestuurlijke overleggen en tijdens de formatie het punt van de tekorten sociaal domein en de problemen met de BUIG met nadrukkelijk aan de orde te stellen. Tot en met de kabinetsformatie gebeurde dit vooral voor de beide onderwerpen afzonderlijk. Na de kabinetsformatie, tijdens de periode van de gesprekken over het Interbestuurlijk Programma (IBP), werden de financiële problemen in het sociaal domein als geheel besproken.

De motie tekorten sociaal domein heeft uiteindelijk drie uitwerkingen gekregen:

- Er komt een Transformatiefonds van € 108 miljoen om de transformatie in het sociaal domein te stimuleren in de jaren 2018, 2019, 2020.
- Er komt voor 2018 een Fonds tekortgemeenten van € 200 miljoen waar gemeenten met tekorten in het sociaal domein aanspraak op kunnen doen. Zie het voorstel in bijlage 2 voor de criteria en de governance van dit fonds.
- Er komt een onderzoek naar de feitelijke uitgaven jeugd.

Hieronder geven wij u een toelichting op de ondernomen acties en behaalde resultaten in het afgelopen jaar naar aanleiding van de twee moties. Eerst doen wij verslag van de ontwikkelingen per motie in de periode tot en met de kabinetsformatie. Daarna volgt een toelichting op de afspraken in het IBP en de uitwerking daarvan.

Ad 1. Aanpak motie tekorten sociaal domein

Transformatiefonds jeugd

In het bestuurlijk Overleg Wmo/Jeugd van 18 mei 2017 heeft VNG naar aanleiding van het AEF-onderzoek gevraagd om een verlichtings-/transformatiebudget voor gemeenten met tekorten op het sociaal domein. Voor wat betreft de voeding van een fonds heeft de VNG ingestemd met het reserveren van een deel van de zogenaamde “rekenfout” middelen (namelijk 3 maal € 18 miljoen), mits het Rijk eenzelfde bedrag bijdraagt. De “rekenfout” middelen zijn het gevolg van een onjuiste berekening bij de overgang van middelen voor de Wet langdurige zorg van het Rijk naar gemeenten).

In verschillende bestuurlijke overleggen na de ALV van juni 2017 is met het vorige kabinet gesproken over de financieel nog openstaande punten. In deze overleggen werd duidelijk dat het vorige kabinet niet bereid was en/of mogelijkheden zag om tegemoet te komen aan de gemeentelijke standpunten. Daarna hebben wij onze punten opnieuw ingebracht bij de kabinetsformatie. Tijdens het gesprek van de voorzitters van de koepels van de decentrale overheden met de informateur en de formerende partijen zijn deze financiële punten nadrukkelijk onder de aandacht gebracht. Dit is nogmaals bevestigd in een brief aan informateur Zalm. In het Regeerakkoord is opgenomen dat het Rijk gedurende drie jaar (2018, 2019 en 2020) in totaal € 54 miljoen beschikbaar stelt voor het Transformatiefonds. Hiermee verdubbelt het nieuwe kabinet dus het al eerder beschikbare bedrag.

Ook tekortgemeenten (gemeenten die straks in aanmerking komen voor een bijdrage uit het Fonds tekortgemeenten) kunnen een beroep doen op het Transformatiefonds jeugd. In april is het IBP-programma ‘Zorg voor de Jeugd’ gepresenteerd door Rijk en gemeenten. Parallel aan de uitwerking van het Fonds tekortgemeenten worden de criteria voor het Transformatiefonds jeugd uitgewerkt en voorgelegd aan de betrokken VNG-commissies en het VNG-bestuur. Via de betrokkenheid van de VNG commissies zullen wij de relatie met het nog uit te werken Fonds tekortgemeenten bewaken. De VNG is van mening dat de transformatie jeugd een behoorlijke investering kan gebruiken. Wel moet het thema jeugd altijd worden gezien in relatie tot onderwijs en aansluiting van jeugd naar volwassenheid. Transformatie moet dus gaan over jeugd in relatie tot andere domeinen.

De VNG heeft steeds aangegeven dat met een Transformatiefonds jeugd een bijdrage kan worden geleverd aan het succesvol doorvoeren van de transformatie, maar dat er daarnaast aanvullend budget nodig is voor gemeenten met een stapeling van tekorten op het terrein van jeugd en Wmo. Tijdens de gesprekken over het IBP zijn vervolgens afspraken gemaakt om hiervoor een aparte voorziening te treffen (het Fonds tekortgemeenten, waarop later in deze verantwoording wordt teruggekomen).

Indexatie budgetten sociaal domein

In het Regeerakkoord is afgesproken om de zogenaamde “trap op, trap af systematiek” te handhaven en de ontwikkeling van het accres te koppelen aan de brede rijksuitgaven (inclusief zorguitgaven). Hiermee zijn er voor de toekomst vanaf 2020 goede afspraken gemaakt over de indexering van de budgetten. In de jaren tot 2020 (2018 en 2019) ontvangen gemeenten nog aparte loon- en prijsindexatie voor de budgetten sociaal domein. Deze wordt in het lopende jaar uitgekeerd (meicirculaire). Daarnaast keert het kabinet in diezelfde jaren volume-indexatie uit over de Wmo-budgetten. Over de volume-indexatie van het jeugdbudget bestaat er een verschil van inzicht tussen Rijk en VNG. Het Rijk keert in 2018 en 2019 geen volume-indexatie uit over de middelen Jeugd. Met

het IBP is wel afgesproken dat er in het kader van de overheveling naar de Algemene Uitkering een onderzoek zal worden uitgevoerd om de feitelijke uitgaven Jeugd bij gemeenten te objectiveren. Over de indexatie van de budgetten sociaal domein die niet overgaan naar de Algemene Uitkering worden nadere afspraken gemaakt in het BOFv van 23 mei 2018.

Ad 2. Aanpak motie BUIG

Periode voor de kabinetsformatie

Na de ALV van juni 2017 is er op verschillende momenten media-aandacht gegenereerd naar aanleiding van de aangenomen motie. Ook is de motie onder de aandacht gebracht van de vaste Kamercommissie SZW. In bestuurlijk overleg met staatssecretaris Klijnsma op 6 juli 2017 werd duidelijk dat het demissionaire kabinet niets kon en wilde betekenen voor gemeenten als het gaat om de middelen die gemeenten krijgen voor het betalen van de bijstandsuitkeringen (BUIG). De VNG heeft daarop, vanwege het grote tekort op het macrobudget, aangegeven zich niet langer medeverantwoordelijk te achten voor de doorontwikkeling van het verdeelmodel en de vaststelling van de individuele budgetten van gemeenten. Het besluit over de verdeling van de BUIG is aan de staatssecretaris gelaten.

De VNG is blijven inzetten op een adequaat macrobudget richting formatie en nieuw kabinet. Dit punt is meegenomen in het gesprek met de informateur en de vier onderhandelaars en in de brief aan de formateur over de 'losse eindjes in het sociaal domein'. Bij de eerste kennismaking op 9 november 2017 met staatssecretaris Van Ark heeft de VNG de problematiek rondom het tekort macrobudget BUIG aan de orde gesteld. Op 10 november 2017 was er een gesprek tussen diverse leden van de VNG-commissies Werk & Inkomen en de VNG-commissie Financiën met het CPB over de raming van het macrobudget. Hieruit kwam dat de CPB-rekenregel op zich goed in elkaar zit, maar dat aan inzichtelijkheid kan worden gewonnen bij de inschattingen van beleidseffecten door SZW. Afgesproken is ambtelijk te verkennen hoe dat verbeterd kan worden. De VNG delegatie heeft in het bestuurlijk overleg met het ministerie van SZW van 30 november 2017 het tekort macrobudget BUIG besproken met staatssecretaris Van Ark. Tijdens dit overleg is afgesproken om gezamenlijk de feiten op een rij te zetten en op basis daarvan nader door te spreken. Op 15 december 2017 was het BUIG-tekort een belangrijk onderdeel van de VNG-brief aan de Tweede Kamer over de SZW begrotingsbehandeling. Daarin verwijzen wij ook naar het onderzoek dat Divosa heeft laten doen naar de BUIG-budgetten.

Na de kabinetsformatie: het Interbestuurlijk Programma (IBP):

In het Regeerakkoord geeft het kabinet aan te willen komen tot programmatische afspraken met de decentrale overheden om een aantal maatschappelijke problemen gezamenlijk aan te pakken. Na de kabinetsformatie zijn hierover gesprekken gestart tussen het kabinet en de koepels. In de onderhandelingen over het IBP heeft het VNG bestuur een tegemoetkoming van het kabinet in de problematiek van de tekorten sociaal domein als randvoorwaarde gesteld. Het bestuur heeft deze problematiek in de eindfase van de gesprekken over het IBP beperkt tot vier kwesties: een fonds voor stapeling van tekorten (naast het eerder genoemde Transformatiefonds), financiële tekorten BUIG, overgang middelen jeugd en inperken van open einde regelingen. Op deze punten zijn afspraken gemaakt tussen het kabinet en de decentrale overheden. In deze afspraken hebben het kabinet en de VNG moeten geven en nemen. Hierna volgt een overzicht van de afspraken op deze vier kwesties.

De vier afspraken met het kabinet:

1. Fonds tekortgemeenten: In de afspraken met het kabinet is besloten om een Fonds tekortgemeenten te creëren om gemeenten met een stapeling van tekorten op het terrein van jeugd en Wmo in het jaar 2017 deels te compenseren. Het gaat in totaal om een bedrag van € 200 miljoen, waarvan € 100 miljoen door het Rijk ter beschikking wordt gesteld en € 100 miljoen uit het gemeentefonds afkomstig is. Aan de ALV stellen wij voor om in te stemmen met een uitname uit het gemeentefonds van € 100 miljoen en met de criteria en de governance voor het fonds, zoals omschreven in bijlage 2.
2. Overgang middelen jeugd: Er komt een onderzoek naar de overgang van de jeugd middelen naar de Algemene Uitkering (AU). Het is niet gelukt om in de onderzoeksopdracht ook onderzoek naar het macrobudget expliciet op te nemen. Wel is voorkomen dat het kabinet nu al vastlegt dat aan het macrobudget niet zal worden getornd. Daarmee kunnen wij het punt op tafel houden en op een later moment (in ieder geval bij het beschikbaar komen van de onderzoeksresultaten) opnieuw onder de aandacht brengen.
3. BUIG-advies: De ROB is verzocht om advies uit te brengen. De VNG heeft ingezet op een zo breed mogelijk onderzoek, zonder voorwaarden vooraf. Op 12 maart jl. was een bestuurlijk overleg van VNG met staatssecretaris Van Ark. De opdrachtformulering aan de ROB is hiervoor geagendeerd. Het kabinet wil als centrale vraag de “prikkelwerking” van het objectief verdeelmodel laten onderzoeken en niet expliciet de toereikendheid van het macrobudget. In het overleg is geen overeenstemming met het kabinet bereikt over de opdrachtformulering. Er is op 5 april jl. een brief gestuurd aan het kabinet waarin de visie van het VNG-bestuur op de opdrachtformulering aan de ROB is verwoord. Een afschrift van deze brief is verspreid onder de leden.
Op 11 april jl. heeft staatssecretaris Van Ark, mede namens de voorzitter van de VNG, de adviesaanvraag aan de ROB gestuurd. Het onderzoek van de ROB is gestart met “de brede blik”. In het meest optimistische scenario rond de ROB zijn advies medio juni 2018 af. Zowel het ministerie van SZW als de VNG worden lopende het onderzoek geïnformeerd over de voortgang. Op basis van die informatie spreken het ministerie van SZW en de VNG elkaar op het BO van 7 juni a.s., waar de eerste beelden worden gewisseld en nader proces besproken. Naar verwachting resulteert het Rob-onderzoek in handvatten om de wijze waarop het macrobudget wordt vastgesteld te verbeteren. Dat zal de VNG inbrengen voor bestuurlijk overleg met als doel om te bereiken dat financiering van deze omvangrijke wettelijke taak beter aansluit bij de feitelijke lasten van gemeenten.
4. Beperken financiële consequenties open einde regelingen: Een laatste belangrijk knelpunt betreft het beperken van negatieve financiële consequenties voor gemeenten bij de zogenaamde openeinderegelingen. Dit betreft regelingen rond het abonnementstarief en bewindvoering. Ook voor dit punt hebben we aandacht gevraagd bij het kabinet. Voor bewindvoering zijn de kosten in veel gemeenten de afgelopen jaren fors opgelopen. Gemeenten hebben die zelf moeten opvangen, daarvoor zijn geen extra middelen beschikbaar gekomen van het Rijk. Het kabinet wil de verdere groei van de bewindvoeringskosten beteugelen. Over het abonnementstarief zijn wij in gesprek met het Rijk. Onderwerp van gesprek is onder meer het uitzonderen van het abonnementstarief van woningaanpassingen in 2019 en de mogelijke invoering van een ‘eigen kracht toets’. Hiermee zou de gemeente kunnen beoordelen of een cliënt ook financieel gezien zelf in staat is om een voorziening te regelen.